

WORLD ECONOMIC SANCTIONS, REALITY, REAL CONSEQUENCES

Copyright © 2022 The Author/s
Peer review method: Double-Blind
Accepted: March 15, 2022
Published: April 04, 2022
Original scientific article
DOI: <https://www.doi.org/10.52340/tne.2022.17.1.02>

Tabatadze Lasha
PhD, Assistant-Professor,
Ilia State University,
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5059-7536>
E-mail: lasha.tabatadze@iliauni.edu.ge

ABSTRACT

Economic sanctions are seen as a weapon capable of having a devastating impact on a country. A sanction is a fine imposed by one country on another in order to prevent its aggressive actions or violation of international law. Sanctions are often aimed at damaging the country's economy and the finances of individual citizens. The article examines the role and significance of world economic sanctions, their impact on the world economic order, on the example of the leading countries of the world - (USA, UK, EU, Japan, Australia), analyzes the impact of sanctions on economic growth. Important conclusions and recommendations, economic consequences of sanctions and much more are presented.

Keywords: World economic sanctions, economic sanctions.

მსოფლიო ეკონომიკური სანქციები, რეალობა, რეალური შედეგები

ლაშა ტაბატაძე,
ბიზნესის ადმინისტრირების დოქტორი,
ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის ას.პროფესორი,
ელ.ფოსტა: lasha.tabatadze@iliauni.edu.ge

აბსტრაქტი

ეკონომიკურ სანქციები განიხილება, როგორც იარაღი, რომელსაც შეიძლება დამანგრეველი ეფექტი ჰქონდეს ქვეყნისათვის. სანქცია არის ჯარიმა, რომელსაც ერთი ქვეყანა მეორეს უწესებს, იმისთვის რომ მას შეაწყვეტინოს აგრესიული ქმედებები ან საერთაშორისო სამართლის დარღვევა. სანქციები ხშირად ქვეყნის ეკონომიკაზე, ინდივიდუალური მოქალაქეების ფინანსებზე ზიანის მიყენებას ისახავს მიზნად. სტატიაში განხილულია, მსოფლიო ეკონომიკური სანქციების როლი და მნიშვნელობა, მათი ზეგავლენა მსოფლიო ეკონომიკურ წესრიგზე, მსოფლიოს წამყვანი ქვეყნების მაგალითზე-(აშშ, ბრიტანეთი, ევროკავშირი, იაპონია, ავსტრალია), გაანალიზებულია სანქციების ზეგავლენა ქვეყნების ეკონომიკურ ზრდაზე. წარმოდგენილია მნიშვნელოვანი დასკვნები და რეკომენდაციები, სანქციების ზეგავლენის ეკონომიკური შედეგები და სხვა.

საკვანძო სიტყვები: მსოფლიო ეკონომიკური სანქციები, ეკონომიკური სანქციები.

შესავალი

საერთაშორისო პოლიტიკაში ეკონომიკური სანქციები ყველაზე მნიშვნელოვან და ხშირად გამოყენებად ინსტრუმენტს წარმოადგენს. მათი როლი მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ კიდევ უფრო გაიზარდა. ეს განსაკუთრებით ეხება XX საუკუნის ბოლო 30 წელიწადს, როდესაც 1971-2000 წლებში დაფიქსირდა ეკონომიკური სანქციების გამოყენების 120 ეპიზოდი, რამაც 1911-2000 წლებში გამოყენებული ამგვარი სანქციების თითქმის 50% შეადგინა. [1] სანქციები შესაძლოა ასევე მოიცავდეს მოგზაურობაზე შეზღუდვებსა და იარაღით ვაჭრობაზე ემბარგოს დანესებას. სანქციები არის ერთ-ერთი ის უკიდურესი ზომა, რომელიც ქვეყნებს შეუძლიათ ომის მდგომარეობის დაწყებამდე მიიღონ. ეკონომიკური სანქციები შეიძლება მოქმედებდეს სხვა ქვეყნის ყველა მოქალაქისა და ყველა ეკონომიკური სუბიექტის მიმართ (კომპანიები, ფირმები, ბანკები, სხვადასხვა ფინანსური ორგანიზაციები და ა.შ.). ისინი ასევე შეიძლება ატარებდნენ სექტორულ ხასიათს, მაგალითად სანქციები -სამხედრო წარმოებაზე, ნავთობის მოპოვებაზე და საბანკო სექტორზე. რიგ შემთხვევებში სანქციებს შეიძლება ჰყავდეს კონკრეტული ადრესატები (ამ შემთხვევაში დგება სპეციალური შავი სიები). ერთ შემთხვევაში, ეს არის მოქმედებები სანქციადადებული ქვეყნის მოქალაქეებისა და ეკონომიკური სუბიექტების მიმართ. მეორე მხრივ, მოქმედებები შეიძლება განხორციელდეს არასანქციადადებული, არამედ სხვა ქვეყნის იმ მოქალაქეების, კომპანიების, ბანკების მიმართ, რომლებიც ხელს უშლიან სანქციების განხორციელებას და სხვა.

ძირითადი ტექსტი

დღეს მსოფლიოში მიმდინარე გლობალიზაციის პროცესებმა კიდევ უფრო მეტი მნიშვნელობა შესძინა ეკონომიკურ სანქციებს და იგი თანამედროვე, მეტად ეფექტურ იარაღად აქცია. სანქციები შეიძლება შეეხოს (ექსპორტი და იმპორტი) სატრანსპორტო კომუნიკაციებს, სამუშაო ძალის გადაადგილებას, საქონლისა და ფინანსურ ნაკადებს. განსაკუთრებით დამანგრეველი ეფექტი შეიძლება გამოიწვიოს ისეთმა სანქციებმა, როგორცაა საბანკო ოპერაციების დაბლოკვა კომუნიკაციური სისტემა SWIFT-ის (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication) გამოყენებით. იმის მიუხედავად, რომ ის წარმოადგენს კერძო ხასიათის საერთაშორისო ორგანიზაციას (მისი დამფუძნებლები არიან სხვადასხვა ქვეყნის ბანკები), რომელიც

აკონტროლებს ინფორმაციის გაცვლის უმსხვილეს ბანკთაშორის სისტემას, მასზე ძლიერი გავლენა აქვს აშშ-ს და ევროკავშირის წევრ ქვეყნებს. მაგალითად, 2012 წელს (ეს სისტემა ფორმალურად ბელგიის იურისდიქციაში იმყოფება) ორგანიზაცია იძულებული გახდა დაებლოკა ირანის მიერ განხორციელებული ყველა საბანკო ოპერაცია. [3] მიმდინარე წლის 10 მარტს, აშშ-ს კონგრესის წარმომადგენელთა პალატამ დაამტკიცა კანონპროექტი რუსეთიდან ენერგეტიკული იმპორტის აკრძალვისა და მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციაში რუსეთის წევრობის შესაჩერებლად ზომების მიღების შესახებ. თუმცა, თუ, როდის განიხილება კანონპროექტი სენატში, უცნობია. მნიშვნელოვანია ვაშინგტონის გადაწყვეტიულება, რომლითაც ის აწესებს აკრძალვას რუსეთიდან გაზისა და ნავთობის ყველა იმპორტზე. ამავე დროს, უნდა შევნიშნოთ, რომ მსგავსი სანქციების შედეგები თავად შეერთებულ შტატებსაც დააზარალებს და შესაბამისად მთელ მსოფლიოზე მოახდენს ზეგავლენას, მაგ: ბენზინის ფასები, რომელმაც ისტორიულად მაღალ დონეს მიაღწია, გააგრძელებს ზრდას. ამერიკის საავტომობილო ასოციაციის განცხადებით: „ბენზინის ფასი შეერთებულ შტატებში ზედიზედ მესამე დღეა ისტორიულ მაქსიმუმს აღწევს, საშუალოდ ქვეყანაში ერთი გალონი, რომელიც შეესაბამება AI-92 ბენზინს რუსეთის ფედერაციაში - ახლა 4,31 დოლარზე მეტი ღირს, ეს არის ყველაზე მაღალი ღირებულება ოდესმე დაფიქსირებული“. ამავდროულად, აშშ-ში შეინიშნება სამომხმარებლო პროდუქტებზე ფასების მკვეთრი ზრდა თებერვლის თვეში, მიმდინარე ინფლაციამ 40 წლის განმავლობაში დადგენილ მაქსიმუმს გადააჭარბა. ამრიგად, ქვეყანაში სამომხმარებლო ფასები თებერვალში წლიური მაჩვენებლით 7,9%-ით გაიზარდა, მას შემდეგ რაც ერთი თვით ადრე 7,5%-ით გაიზარდა. ბოლო 40 წლის განმავლობაში აშშ-ში რეკორდული ინფლაციის მაჩვენებლები რუსეთის წინააღმდეგ დანესებულ სანქციებს შესალებელია უკავშირდებოდეს. [2] შეერთებულმა შტატებმა აუკრძალა მის ტერიტორიაზე შესვლა რუსეთის 50-ზე მეტ მსხვილ მენარმეს, ასევე მათ ნათესავებსა და ახლო წრეებს. ჩაიკეტა საჰაერო სივრცეც. აღნიშნულ პოლიტიკას შეუერთდნენ ევროპის წამყვანი ქვეყნებიც: გერმანია, იტალია, შვედეთი, ისლანდია, ნიდერლანდები, დანია, ავსტრია, ირლანდია, ნორვეგია, კანადა, ესპანეთი, ბალტიის ზღვის რეგიონისა და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნები. მსოფლიო ეკონომიკური სანქციების ფონზე აქტუალური

THE NEW ECONOMIST / ახალი ეკონომისტი

ხდება შეკითხვა: რა ზეგავლენას ახდენს რუსული ნავთობი ამერიკის ეკონომიკაზე? უნდა აღინიშნოს, რომ რუსეთის ნავთობის უმეტესი ნაწილი მიდის ევროპასა და აზიაში. მაგრამ მთავარი არის ის გარემოება, რომ მსოფლიო სასაქონლო სამყარო ძლიერ ურთიერთდაკავშირებულია და ნავთობის ფასი გლობალური ბაზრის მეშვეობით მნიშვნელოვან ზეგავლენას ახდენს მსოფლიო ფასებზე. მარტივი ენით რომ ვთქვათ, ის, რაც ხდება ბაზრის ერთ მხარეს, გავლენას ახდენს მეორე მხარეზეც. რეალურ პრობლემას წარმოადგენს ის ფაქტორი, რომ რუსეთი ნავთობის ერთ-ერთი უდიდესი მიმწოდებელია მსოფლიოში. მაგალითად, დეკემბერში რუსეთმა გლობალურ ბაზრებზე გაგზავნა თითქმის 8 მილიონი ბარელი ნავთობი და სხვა ნავთობპროდუქტები, მათ შორის 5 მილიონი ბარელი ნედლი ნავთობი, რომელიც გამოიყენება ბენზინის დასამზადებლად, სხვა პროდუქტებთან ერთად. მიუხედავად იმისა, რომ რუსული ნავთობის ძალიან მცირე ნაწილი მიდის შეერთებულ შტატებში - მხოლოდ 90,000 ბარელი ნედლი ნავთობი, 2021 წელს ევროპამ მიიღო რუსეთის ნავთობის ექსპორტის 60%, ხოლო ჩინეთმა - 20%. [4] მაშასადამე, ნავთობი იყიდება და იგზავნება მთელ მსოფლიოში საქონლის გლობალური ბაზრის მეშვეობით, შესაბამისად დაბალი მიწოდება გავლენას ახდენს გლობალურ ფასებზე, რაც არ უნდა მოხდეს, ნებისმიერ დროს. მაგალითად, თუ ევროპა ყიდულობს ნაკლებ რუსულ ნავთობს, მას მოუწევს მისი შეცვლა სხვა ნავთობით - შესაძლოა საუდის არაბეთის ხელმძღვანელობით ნავთობის ექსპორტიორი ქვეყნების ძლიერი ორგანიზაციიდან. ოპეკის ნავთობზე მოთხოვნის ეს ზრდა გაზრდის ნედლი ნავთობის ფასებს. აღნიშნული გარემოებების ფონზე ჩნდება შეკითხვა, რატომ არ ზრდიან მიწოდებას ნავთობის მომპოვებელი ამერიკული კომპანიები, რათა დაბალანსდეს სანქციებით განპირობებული უარყოფითი ეკონომიკური ეფექტები? რთული სათქმელია, შესაძლებელია ამის ერთ-ერთი მიზეზი იყოს, Covid-19 და მისი დამანგრეველი ზეგავლენა მსოფლიო ეკონომიკაზე. ამერიკული ნავთობმომპოვებელი კომპანიები ჯერ კიდევ ვერ გამოსულან იმ მძიმე მდგომარეობიდან, რაც პანდემიის დროს ნავთობზე ფასების ვარდნას მოჰყვა.

**მსოფლიოს ნამყვანი ქვეყნები და
ეკონომიკური სანქციები**

ამერიკის შეერთებული შტატების მიერ ბოლო პერიოდში დანესებული სანქციები რუსულ ფინანსურ ინსტიტუტებს, რუსულ სუვერენულ ვალსა და

ელიტებს შეეხოთ. აშშ-ის მიერ ბანკებისთვის დანესებული სანქციები ძირითადად რუსეთის მხრიდან მათი სამხედრო დანაყოფების დაფინანსების შესაძლებლობებზე ზიანის მიყენებას ემსახურება. დანესდა სანქციები რუსული ელიტის წარმომადგენლებზეც. ამ სანქციების მიხედვით, ბანკები და ელიტის წარმომადგენლები აშშ-ის საბანკო სისტემიდან მოიხსნებიან, ამერიკელებთან ვაჭრობა აკრძალვას და მათი აქტივები გაიყინება. ამასთან, აშშ-ის სანქციები რუსეთის სუვერენულ ვალსაც შეეხება, რაც ბაიდენის თქმით, იმას ნიშნავს, რომ რუსეთის მთავრობა და ბიზნესი იზოლირდება დასავლური დაფინანსებისგან. ის ველარ მოიზიდავს ფულს დასავლეთიდან და ველარ ივაჭრებს თავისი ახალი ვალით აშშ-ის ან ევროპის სავაჭრო ბაზრებზე. აღსანიშნავია, რომ აშშ-ს რუსეთის სხვა დიდ ბანკებისთვის სანქციების დანესება და მათი გლობალური საფინანსო სისტემიდან გათიშვაც შეუძლია. აშშ-ის სანქციების არსენალში ასევე განიხილება ექსპორტის კონტროლიც, როგორც ერთ-ერთი ყველაზე ძლიერი ზომა და დარტყმა რუსეთის ეკონომიკაზე.

ევროკავშირი

ევროკავშირის დანესებულ სანქციებს შორის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი გერმანიის მხრიდან გაზსადენი ჩრდილოეთის ნაკადი 2-ის შეჩერებაა. ჩრდილოეთის ნაკადი-2, \$11 მილიარდი დოლარის ღირებულების პროექტია, რომლის ნახევარსაც რუსული სახელმწიფო კომპანია, გაზპრომი ფლობს. აღსანიშნავია, რომ გაზსადენის მშენებლობა დასრულებულია, თუმცა ამ დრომდე გერმანიის ხელისუფლებისგან რეგულირების სერტიფიკატს ელოდება. Nord Stream-2 (ჩრდილოეთის ნაკადი-2) 1 200-კილომეტრიანი გაზსადენია, რომელიც ბალტიის ზღვის ფსკერზე გადის და რუსეთიდან გერმანიაში ბუნებრივი აირის მიწოდებას ისახავს მიზნად. გაზსადენით გერმანიას რუსეთიდან ყოველწლიურად 55 მილიარდი კუბური მეტრის ბუნებრივი აირი უნდა მიეღო. მისი მშენებლობა 2021 წლის სექტემბერში დასრულდა და ოქტომბერში მიღების გაზით შევსებაც დაიწყო. ჩრდილოეთი ნაკადი 2-ს წელიწადში 55 მილიარდი კუბური მეტრის გაზის მიწოდება შეეძლო. საუბარია 15 მილიარდის ღირებულების ბუნებრივ აირზე, რაც გერმანიის ყოველწლიური მოხმარების 50%-ს შეადგენს. [5] გაზპრომის კომპანია ჩრდილოეთის ნაკადი 2-ის ნახევარს ფლობს. გაზსადენის მეორე ნახევარს კი დიდი ბრიტანეთის, ნიდერლანდების, საფრანგეთისა და გერმანიის რამ-

დენიმე კომპანია იყოფს. ახალი გაზსადენი, ფორმა-
ლურად, ევროპის მოსახლეობისთვის ბუნებრივი
აირის გადასახადის შემცირებას ისახავდა მიზნად.
ჩრდილოეთის ნაკადი 2 უკრაინასა და ბელარუსში
არსებული გაზსადენის ალტერნატიულ პროექტად
განიხილებოდა. გაზპრომის თქმით, ჩრდილოეთის
ნაკადი 2 უკრაინის მოძველებული გაზსადენის
ალტერნატივა იქნებოდა და ევროპას გაზს ტრან-
ზაქციული ხარჯების თავიდან არიდებით უფრო
დაბალ ფასად შესთავაზებდა. ეს კი იმას ნიშნავს,
რომ უკრაინისთვის, როგორც ტრანზიტული რე-
გიონისთვის გადასახადის გადახდა აღარ მოუწ-
ევდა. ევროკავშირი და აშშ ჩრდილოეთის ნაკადი
2-ის რეალიზაციას ეწინააღმდეგებიან, ვინაიდან
ევროპის რუსეთზე ენერგოდამოკიდებულება გაიზ-
რდება. ევროპა შიშობს, რომ ჩრდილოეთის ნაკადი
2-ის განხორციელების შემთხვევაში რუსეთი გაზს
გეოპოლიტიკურ იარაღად გამოიყენებს, ვინაიდან
ევროპა მოხმარებული გაზის უდიდეს ნაწილს იმ-
პორტით იღებს, იმპორტირებული გაზის უდიდესი
ნაწილი კი რუსეთიდან იქნება. გარდა ჩამოთვლილი
სანქციებისა, ევროკავშირის ასევე შეუძლია კიდევ
ერთი, მძლავრი ზომა მიიღოს რუსეთის წინააღ-
მდეგ - გათიშოს ის მსოფლიოს საბანკო საფინანსო
სატელეკომუნიკაციო საზოგადოებიდან (SWIFT),
რომელსაც ბანკები და ფინანსური ინსტიტუტები
იყენებენ. რუსეთის ამ საზოგადოებიდან ამოშლა
წევრ ფინანსურ ინსტიტუტებს გაურთულებს რუ-
სეთში ფულადი ტრანზაქციების განხორციელებ-
ას. ამ გადაწყვეტილების ამოქმედებას მოჰყვება
მოულოდნელი შოკი რუსული კომპანიებისა და
უცხოელი მომხმარებლებისთვის - განსაკუთრე-
ბით მათთვის, ვინც რუსეთისგან ნავთობსა და გაზს
ამერიკულ დოლარებში ყიდულობს. აღსანიშნავია,
რომ ეს ზომა ორგანიზაციამ 2012 წელს ირანის
წინააღმდეგ გამოიყენა, მას შემდეგ რაც ევროკავ-
შირმა მას ბირთვული იარაღის გამო სანქციები
დაუწესა.

დიდი ბრიტანეთი

დიდმა ბრიტანეთმა 5 რუსულ ბანკსა და 3 რუს
მილიონერს სანქციები დაუწესა. თემთა პალატაში
დიდი ბრიტანეთის პრემიერმინისტრმა რუსეთის
მიმართ ახალი სანქციები წარადგინა. სანქციები
დაუწესდება 5 რუსულ ბანკს - როსია, IS ბანკი, გე-
ნერალური ბანკი, პრომსვიაზბანკი და შავი ზღვის
ბანკი. Bloomberg-ის ინფორმაციით, მიმდინარე
წელს სუპერმდიდარი სანქცინირებულთა ქონება
\$32 მილიარდით შემცირდა. Bloomberg-ის მილი-

არდერების ინდექსის მიხედვით, სანქცინირებული
პირები მიმდინარე წელს ქონების თითქმის მესა-
მედს დაკარგავენ. ბრიტანეთის საგარეო საქმეთა
მინისტრმა, ლიზ ტრასმა განაცხადა, რომ ბრიტა-
ნეთი მზადაა, დამატებითი ზომები მიიღოს, ტრა-
სის თქმით, ისინი ბრიტანეთის ბაზარზე რუსეთის
ხელისუფლებასა და კომპანიებს ფინანსურ მოქმე-
დებებზე შეზღუდვებს დაუწესებენ, შეზღუდავენ
ექსპორტს და რუსულ ბანკებს გლობალური ეკონ-
ომიკიდან კიდევ უფრო გამოთიშავენ.[3]

სხვა ქვეყნები

რუსეთს სანქციები ასევე დაუწესა ავსტრალი-
ამ, იაპონიამ და კანადამ. სანქციების მიხედვით
იაპონია შეაჩერებს ვიზების გაცემას და გაუყინავს
აქტივებს, ასევე აკრძალავს რუსული ობლიგაციებ-
ის გამოცემასა და ბრუნვას იაპონიაში, ავსტრალიურ
ბანკებთან ტრანზაქციები აკრძალა 5 რუსულ ბან-
კს, ესენია: რუსეთის სახელმწიფო განვითარების
ბანკი, სამხედრო ბანკი Промсвязьбанк, ВЭБ, IS ბან-
კი, გენერალური ბანკი და შავი ზღვის ბანკი. მოს-
კოვის ბაზარზე აქციების ფასი ორშაბათს 10%-ით,
სამშაბათს კი 1.5%-ით დაეცა, რამაც წელს რუსეთს
20%-იანი დანაკარგი უკვე მოუტანა. რუსული ნავ-
თობის კომპანია Rosneft-ის აქციების ფასი სამშა-
ბათს 7.5%-ით დაეცა. ჯამში მხოლოდ ამ კვირაში,
რუსულ აქციების ფასი 25 მილიარდი დოლარის
ეკვივალენტით შემცირდა. მოსალოდნელია, რომ
დაძაბულობის ფონზე რუსული აქციების ბაზარზე
ფასები კიდევ უფრო დაიკლებს. Capital Economics-
ის ანალიტიკოსების ინფორმაციით ყველაზე ხში-
რად გამოყენებული სანქციების დაწესებით რუ-
სეთის მთლიანი შიდა პროდუქტი შესაძლოა 1%-ით
შემცირდეს, თუმცა უფრო აგრესიული ზომების
მიღების შემთხვევაში, მაგალითად როგორცაა
რუსეთის დაბლოკვა SWIFT-დან, მოსალოდნელია,
რომ რუსეთის ეკონომიკური წარმოება 5%-ით
შემცირდება.

დასკვნა

რა გავლენას იქონიებს სანქციები მსოფლიოს
ქვეყნებზე? დღეს როდესაც მსოფლიო არჩევანს
აკეთებს ღია ეკონომიკაზე, ბუნებრივია ნებისმი-
ერი სანქცია - შეზღუდვა ავტომატურად ნეგატი-
ურ ზეგავლენას მოახდენს მსოფლიოს დანარჩენს
ქვეყნებზეც.

• ევროკავშირის მწარმოებელთა საკვების ემ-
ბარგო უზარმაზარი შესაძლებლობები გაუჩინა
რუს ფერმერებს;

- ბევრ სეგმენტში, ბაზრის ნიშები გახდა ვაკანტური, ან თუნდაც გაცილებით ნაკლებად გაჯერებულია, თუმცა რუსეთიდან სოფლის მეურნეობის მწარმოებლები ჯერ კიდევ არ არიან მზად წარმოების მოცულობის მკვეთრი ზრდისთვის და ამ შემთხვევაში შესაძლებელია ორი სცენარი: ნიშების შევსება იმ ქვეყნების მომწოდებლების ხარჯზე, რომლებიც ემბარგოს ქვეშ არ მოექცნენ, ან, რომელიც ნაკლებად სასურველია ეკონომიკისთვის RF, საქონლის მატერიალური დეფიციტის გაჩენა. შედეგად, კი ისევ ფასების ზრდა;

- ეკონომიკური ზიანის მიყენება, რომელიმე სავაჭრო პარტნიორისათვის, ღია ეკონომიკის პირობებში, აზარალებს ეკონომიკურ გარიგებაში მყოფ ყველა წევრს;

- არსებული ეკონომიკური ტენდენციების გათვალისწინებით, მსოფლიო ეკონომიკური სანქციები რუსეთის ეკონომიკის მინიმუმ 5-10%-ით ვარდნას, ხოლო ექსპორტის 30-50%-ით შემცირებას გამოიწვევს, ასევე დეპოზიტებისა და სხვა სავალუტო სახსრების მნიშვნელოვან გადინებას და გაცვლითი კურსის მნიშვნელოვან გაუფასურებას შეუწყობს ხელს.

REFERENCES:

1. <https://www.worldbank.org>, Report - 2021, Last checked 14 March, 2022;
2. <https://www.ebrd.com>, Report - 2021, Last checked 14 March, 2022;
3. <https://www.wto.org>, Report - 2021, Last checked 14 March, 2022;
4. <https://www.europarl.europa.eu>, Report - 2021, Last checked 14 March, 2022;
5. <https://eeas.europa.eu>, Report - 2021, Last checked 14 March, 2022;
6. <https://www.nytimes.com>, Articles and Report, 2021, Last checked 14 March, 2022.